

Det socialistiska hotet mot de fria institutionerna lever kvar

RECENSION. I **Frihetens förgänglighet** redogör Erik Moberg för de socialistiska hot som finns mot en frihetlig politik.

Hur och varför förändras ett samhälle i kollektivistisk riktning, från en stor sfär av individuellt beslutsfattande till en myckenhet av regleringar och kollektiva beslut, från kapitalism till socialism?

Den frågeställningen behandlas i en ganska lättillgänglig skrift av statsvetaren Erik Moberg med den fyndiga titeln *Frihetens förgänglighet* (Ratioinstitutet 2004). Moberg tar sin utgångspunkt i fem olika teoretiker:

1. **Karl Marx**, vars teori om det kapitalistiska samhällets övergång via proletariatets diktatur till det kommunistiska samhället är välkänd (även om många vänsterdebattörer nog aldrig läst Marx).

2. **Joseph Schumpeter** sågs till en början som en banbrytande nationalekonom men blev senare mest känd för sin uppfattning att kapitalismen spelat ut sin roll och skulle övergå i ett socialistiskt samhälle – en utveckling som Schumpeter fanns både önskvärd och oundviklig.

3. **Nobelpristagaren Friedrich Hayek** läste jag redan som ung student med stor behållning, främst därför att hans bok "Vägen till trädedom" gav en så tydlig bild av de faror för demokratin som följer med

Frihetens förgänglighet – fem teorier om hot mot det fria samhällets institutioner
Erik Moberg
Ratioinstitutet, 2004

en socialistisk samhällsutveckling.

4. **Ludwig von Mises** och 5. **Mancur Olson** är två mindre kända vetenskapsmän som sökt beskriva och förklara de faktorer som leder bort från det liberala och över till det socialistiska samhället.

Hur realistiska och relevanta är då dessa teorier? Har det alls skett en utveckling i socialistisk riktning och bort från de fria institutionerna, och i vilken grad kan den förklaras av dessa fem teorier? Att Marx idéer om till exempel medelklassens försvinnande inte får stöd av den faktiska utvecklingen är uppenbart, men hur är det med de övriga?

Mises och Olson är då enligt min mening de mest intressanta. Mises lyfter fram statsinterventioner som det stora hotet mot den fria mark-

naden, och även om prisregleringen numer tack och lov är avskaffad i Sverige, finns många exempel på skadliga marknadsstörande interventioner. Jordbrukssektorn är i hela Europa starkt reglerad med bland annat snedvriden prisbildning som följd. Ett bra svenskt exempel som Moberg lyfter fram är arbetsmarknaden, där en mängd lagar och regleringar satt marknadsmekanismen ur spel med låg rörlighet och hög arbetslöshet som följd.

Olson talar om "sklerotiseringen" (förstelningen) av samhället och tänker då på intresseorganisationernas ökade inflytande, ett förhållande som brukar betecknas "korporativism", och som i hög grad har relevans i Sverige med våra starka fackliga organisationer. **Ola Ullsten** talade ju på sin tid om "kravmaskinerna".

Det finns alltså för en svensk läsare mycket tänkvärt i Mobergs skrift.

Jag fäste mig särskilt vid genomgången av **Ingvar Carlsons** idéer i skriften *Vad är socialdemokrati?*, som finns i två versioner: den ena från 1983 med tydliga socialistiska tankegångar och den andra – där socialismen tonats ner – från 1996 efter kommunismens fall. Hotet mot de fria institutionerna från en socialistisk samhällsutveckling är dock ingalunda undanröjt vare sig i Sverige eller utomlands.

BJÖRN MOLIN
red@tidningen.nu